

Estetisk- filosofiska fakulteten

Sofia Lindberg

Från sagor och högläsning till samtal och estetik

From Tales and Reading aloud to Discussion and
Aesthetics

Examensarbete 10 poäng
Lärarprogrammet

Datum: 2006-11-15
Handledare: Karin Janson

Abstract

This is a journey to the land of tales, where I will show you what teachers use reading tales aloud for as well as the purpose of reading the tale aloud. Through the literature you will get an idea of what reading tales aloud creates, how working with tales should occur according to the writers and the purpose of the work. I have used interviews as a method in my essay and two teachers have been interviewed. The result of my method in other words my interviews show the two teachers work with reading tales aloud and their views on how reading tales aloud benefits development in children. The essay has given me deep knowledge about the work of reading tales aloud and I have received answers to the questions about how you should work with this, and to what purpose reading tales aloud is used for. The two teachers I met in present day school use the reading of tales aloud for the benefit of, lingual development, motivation, imagination, togetherness and further work. There are some differences between the two teachers way of working with tales, but they have the same basic idea, that the reading of tales aloud is good and benefits the pupils a lot, both at home as well as in teaching.

Keywords: Reading aloud, tales, lingual environment, lingual development, spiritual development and culture.

Sammanfattning

Det här är en tur i sagans land, där jag visar er vad pedagogerna använder högläsning av sagor till och vilka syften som är bakomliggande. Genom litteraturen får ni en bild av vad högläsning av sagor skapar, hur sagoarbete bör ske enligt författarna och arbetets syfte. Jag har valt att använda metoden intervju med två pedagoger i en förstaklass. Resultatet i min metod d.v.s. mina intervjuer visar de två pedagogernas arbete med högläsning av sagor och deras åsikt om vad högläsning av sagor kan ge till barnens utveckling. Arbetet har gett mig stora kunskaper om arbete med högläsning av sagor och jag har fått många svar på frågorna om hur arbetet bör ske och i vilket syfte. De två pedagogerna jag intervjuat i dagens skola använder arbete med högläsning av sagor för bl.a. språkutveckling, motivation, fantasi, gemenskap och vidarearbete. Deras arbetssätt skiljer sig en aning, men grundtanken är densamma, att högläsning av sagor är bra och ger mycket för eleverna, både i hemmet och i undervisningen.

Nyckelbegrepp: Högläsning, sagor, språklig miljö, språkutveckling, inre utveckling och kultur.

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte	2
1.3 Problemformulering	2
2. Högläsningens vad, hur och varför av sagor	3
2.1 Vad är en saga?	3
2.2 Den språkliga miljöns betydelse	3
2.3 Sagans verkan genom högläsning	5
2.3.1 Intresse, motivation och fantasi genom sagor	5
2.3.2 Att genom högläsning av sagor få ett utökat ordförråd.....	6
2.3.3 Sagorna visar oss vår och andras kultur	7
2.4 Sagan och det gemensamma lärandet.....	7
2.4.1 Att använda sagor till samtal	8
2.4.2 Att höra, berätta och skriva sagor.....	9
2.4.3 Att arbeta estetiskt utifrån sagan	9
2.5 Teorier som berör högläsning av sagor	10
3. Preciserad frågeställning	11
4. Metod	11
4.1 Litteraturval och metodval	11
4.2 Genomförande av intervjuerna	12
5. Resultatet.....	14
5.1 Pedagogerna, vilka är Pia och Tova?	14
5.2 Pedagogernas val av sagor	14
5.3 Syftet med sagor i undervisningen	15
5.4 Hur arbetar de med högläsning av sagor	17
5.5 Syftet med högläsning i undervisningen	18
5.6 Betydelsen av högläsning från hemmiljön	19
6. Diskussion	20
6:1 Litteratur och intervjuer	20
6:2 Teori om högläsning av sagor	20
6.3 Vilka sagor ska man läsa?	21
6.4 Hur kan man arbeta med sagor och vad ger det barnen?.....	21
6.4.1 Estetiskt arbete och sagor	21
6.4.2 Samtal om sagor	22
6.4.3 Högläsning för språk och struktur	24
6.4.4 Språkmiljöns betydelse	26
6:5 Mitt arbete och förslag till fortsatt arbete.....	27
7. Litteraturförteckning	29

1. Inledning

För ett år sedan gick jag en kurs på universitetet. Kursen fördjupade våra kunskaper om svenskundervisning och litteratur. En dag när vi som vanligt satt och småpratade i våra bänkar kom en kvinna in i vårt klassrum. Det var en kvinna som skulle berätta för oss hur viktigt och roligt det kunde vara att läsa för våra elever. Hon fick oss att minnas våra barndomssagor och de böcker vi tidigare mött, samt våra lärares framföranden av dessa. Kursen och denna pedagog gav mig mycket kunskap om barnlitteratur men också en del om sagor. Det gav mig då en tanke att skriva om sagor i examensarbetet för att lära mig mer. Det är trots allt så att sagor är en del av svenskundervisningen i grundskolan som tydligen ger en hel del till barnen. Sagor är en del av undervisningen på de skolor jag varit på och de har funnits i århundrade, både i skola och hem. Alla jag känner har en saga att berätta. Att nästintill alla vi människor i världen har en saga att berätta som vi tidigare fått höra är häpnadsväckande. Eftersom så många av människorna runt mig minns sagor från sin uppväxt, kan jag tänka mig att de också ger mycket. Av den här anledningen väckte sagor min nyfikenhet. Nyfikenhet om sagornas syfte samt hur pedagoger använder sagor i dag.

1.1 Bakgrund

Sagor för mig är allt från min morfars berättelse om ”chokladpannkakan” till Astrid Lindgrens värld. När jag själv var barn ville jag att min morfar skulle berätta om chokladpannkakan varje kväll, han berättade om när den rullade över berg och dalar i vår lilla by Enånger. Jag kände mig alltid trygg med morfar när han låg där bredvid mig och berättade kväll efter kväll. När jag sedan började skolan hade vi högläsning varje morgon, vi tände ett ljus och fröken läste ur en bok. Det var alltid tyst i klassrummet, alla satt koncentrerade och vi drömde oss bort till ”sagans” land. Det är ingen nyhet att sagan har betydelse, för mig gav den både trygghet, koncentration, glädje, fantasi och en lust att själv få berätta och läsa. Jag vill nu få vetskap om vad mer högläsning av sagor kan ge. Att högläsning av sagor kan vara betydelsefullt är något man kan läsa i både litteratur och artiklar, men i vilket syfte används högläsning av sagor? Och vad använder pedagoger i dagens skola högläsningen av sagor till?

1.2 Syfte

Syftet med arbetet är att belysa betydelsen av högläsning av sagor. Genom att visa hur det går att använda högläsning av sagor i praktiken och hur pedagoger i dagens skola använder sig av högläsning av sagor. Jag vill också belysa vilken självinsikt pedagogerna har om syftet med högläsning av sagor.

1.3 Problemformulering

- I vilket syfte används högläsning av sagor?
- Vad använder pedagoger i dagens skola högläsningen av sagor till?

2. Högläsningens vad, hur och varför av sagor

2.1 Vad är en saga?

Kåreland (2001) menar att man i dag kallar berättelser skrivna för barn med fantasi och överkligt innehåll för en saga. Men hon anser att folksagan och konstnsagan är de som ska få behålla termen saga. Kåreland påpekar att det gäller att välja sagor med omsorg när man ska presentera dem för barnen. Pramling m.fl.(1993) anser att de drag som utmärker en saga är början och slutet, dvs. det var en gång och så levde de lyckliga i alla sina dagar. Sagor har ofta fasta former som enligt Pramling gör dem lätta att minnas och återberätta. Lindö (2002) anser att en saga har en fast struktur som barnen spontant tar till sig, då talar hon om folksagan. Hon menar att sagor har en speciell inledning och att huvudpersonen alltid går igenom prövningar. Bettelheim (1979) skriver om folksagor och ser sagan som ett konstverk och en moralisk fostran med ett budskap.

2.2 Den språkliga miljöns betydelse

Enligt Vygotskij (1995) är det nödvändigt att man pedagogiskt utökar barnens erfarenheter för att få en god grund i deras skapande verksamhet. Erfarenheter och kunskaper från verkligheten som barnet tillägnat sig genom sina sinnen är avgörande för en betydelsefull och skapande fantasi. Pramling m.fl. (1993) menar att sagor och andra berättelser ger nya erfarenheter och att fantasin stimuleras. De menar också att sagans symbolspråk kan hjälpa barnen att förstå känslor och upplevelser samtidigt som den ska stimulera läs och skrivutvecklingen.

Att den språkliga miljön runt barnet har en stor betydelse är både Fast (2001), Kåreland (2001), Lindö (2002), Svensson (2005), Lindhage (1993) och Liberg (1993) överens om, även om de uttrycker sig på lite olika sätt. Fast, (2001) tar upp att ”Studier av barn som läser tidigt visar nästan alltid att de fått höra många berättelser hemma och inom barnomsorgen.” (2001, sid.23). Det viktigaste tycker Fast är att vi som jobbar inom skola och förskola, hjälper de barn som ännu inte lärt känna språket så att de får en positiv språkutveckling, hon menar nämligen att språket, identiteten och självkänslan hos barnet är tätt förknippade. Kåreland (2001) tar endast upp föräldrarnas betydelse då hon skriver; ”Föräldrars insatser för barnens språkutveckling är av grundläggande betydelse. Ända från första början behöver barn få språklig träning och stimulans genom samtal, berättande

och gemensam läsning. Att läsa högt tillsammans är ett bra sätt att tidigt göra barn förtrogna med språket och böckernas värld. Barn som växer upp i en miljö med otillräcklig språkträning får i regel svårare att klara sig i skolan än barn från miljöer där man är medveten om språkets betydelse.” (2001, sid.43)

Holdaway (refererad i Lindö, 2002, sid.118) beskriver de tidiga läsarnas och skrivarnas gemensamma drag, att de har fått sitta i knäet och lyssnat på berättelser och sagor, de kan lyssna länge till högläsning, har ägnat tid till läsaktiviteter, lyssnande och låtsasläsning, de vet att det skrivna språket ger budskap och de är ofta på bibliotek etc. Vidare menar Lindö (2002) att en ”språkskriftsstimulerande miljö” ger en syn till varför man läser och skriver. Svensson (2005) har gjort en lista med anledningar till att läsa böcker för barnen, exempel är:

- Gemenskap
- Närhet och trygghet
- Kulturarvet förmedlas
- Förståelse till hur språket kan fungera
- Ger samtalssituationer
- Fantasiestimulans
- Intresset för böcker ökar
- Vilja till att skriva
- Motivation till vilja att läsa
- Vana att lyssna
- Ordförrådet ökar
- Uppbyggnad av berättelser
- Ge förståelsen till fantasi och verklighet
- Det omedvetna kan bearbetas m.m.

Liberg (1993) är av liknande åsikt då hon beskriver barnets uppfattning om läsande och skrivande som meningsfullt genom en vuxens delaktighet, läsa tillsammans, skriva tillsammans, samtalar om läsande och skrivande samt stödet av läsande och skrivande i olika utvecklingsfaser. Det är då menar Liberg som barnet blir sporrat att prova själv. Lindhage (1993) anser att barn som får höra

sagoberättande och annat berättande lär sig att lita till språket för att förstå och noggrant lyssna. Kåreland (2001) antyder att föräldrarnas och andra vuxnas läsande för barnen har minskat under 1990 talet.

2.3 Sagans verkan genom högläsning

Vygotskij (1995) hävdar att barnet måste ”växa till sig” för att kunna skapa litterärt. Det måste först ha samlade erfarenheter, behärska språket och vara på en hög nivå i sin utveckling. Kåreland (2001) lutar sig emot undersökningar när hon talar om att ”20% av eleverna lämnar grundskolan utan att kunna läsa och skriva ordentligt.” (2001, sid.19) Hon påvisar då vikten av det arbete lärare och barnbibliotekarier gör när det gäller att stimulera barnens läslust. Pramling m.fl. menar att ”Om en engagerad vuxen läser eller berättar sagor med inlevelse lyssnar alltid barn! Det är lika fascinerande varje gång att se hur barn flockas runt en vuxen som tar fram en bok för att läsa. Och det intressanta med sagor är att barn kan höra dem åter och åter igen.” (1993, sid.9). Graham (1995) anser att tidigt få möta ”story telling” för barn är oerhört viktigt för att de ska lyckas med språket. Hon ser också en hunger och vilja till att få höra och uppleva berättelser och sagor hos barnen. Däremot kan lärare inte fylla gapet för barn som inte fått höra många sagor hemifrån, men de kan hjälpa till att fylla behoven genom att läsa för eleverna. Enligt Pramling m.fl. (1993) så har barnen uppfattningar om vad de lär sig av sagor, så som att lära sig läsa och skriva, lära sig att återberätta sagan, bokstäver och ord från sagan, att få fantasi eller att förstå att sagan har ett budskap etc. Bettelheim (1979) anser att litteraturen, vårt kulturarv är en av de bästa förmedlarna då det gäller kunskapen om meningen med livet.

2.3.1 Intresse, motivation och fantasi genom sagor

Lindö (2002) skriver mycket om det viktiga i att skapa läslust och skrivintresse. Fast (2001) anser att barnen genom att lyssna till en berättelse får lust och motivation till läsning. Lindhage (1993) lutar sig mot fantasin då hon poängterar att sagoläsning stärker den litterära kreativiteten då den stimulerar fantasin, skapandet och leken. Hon menar också att fantasin gör barnen intresserade och engagerade. Fast (2001) menar att man genom berättande håller barnens fantasi vid liv, ger den ”näring” (2001, sid.67). Hon påpekar också att barnen ser bilder

när de lyssnar till berättande som är bra i deras läs- och skrivutveckling.

Bettelheim är djupare i sina tankar om motivationen ”För att en berättelse skall lyckas hålla barnens uppmärksamhet vid liv måste den roa och väcka nyfikenhet.” (1979, sid.11) Med det menar Bettelheim att det som läses för barnen måste ha ett meningsfullt innehåll i barnets utvecklingsstadium för att ge förståelsen till att läsa ger glädje. Reslegård (2005) anser att lusten till att läsa och skriva skapas genom högläsning och högläsningen ger glada barn. ”I boken får barn möta språk, form och innehåll i ett sammanhang, och detta kommer att påverka deras förutsättningar att bli bättre i tal, bild och skrift.” (2005, sid.18) Hon fortsätter med att påpeka hur viktigt det är att vi som möter barnen ger dem högläsning för att fylla i de luckor som för vissa barn uppstått då de inte fått så mycket av högläsningen.

I Lpo 94 och i kursplaner för grundskolan anges att ”Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära”. Vygotskij (1995) visar det viktiga i att skapa ett behov hos barnet att skriva och det kan pedagogen stödja genom att visa varför man ska skriva och varför det är bra att skriva. Stöd ges också i Lpo 94 och i kursplaner för grundskolan som poängterar vikten av att utveckla nyfikenhet och lust att lära, att utveckla ett rikt och nyanserat språk och att lära sig lyssna, diskutera och argumentera.

2.3.2 Att genom högläsning av sagor få ett utökat ordförråd

Lindö poängterar att ”Barn med stort ordförråd har fått en riklig språklig stimulans” (2002, sid.89) Också Lindhage (1993) påpekar att utvecklingen av språket i skolan inte bara är grundläggande färdigheter i svenska. ”Charles Dickens och J.R.R. Tolkien har båda berättat om den stora betydelsen deras barndoms saga har haft för deras egen utveckling.” (1993, sid.48). Lindhage (1993) anser att intresset för bra litteratur ökar genom att man läser och får höra sagor berättas, men hon menar också att man genom sagoläsning stimulerar alla delar av språket samt att inläring av språket sker då man använder språket. Lindhage skriver också om att barnet omedvetet får ett stärkt ordförråd genom sagans sagoformuleringar och språkval. Det är snarlikt Fast (2001) tankar då hon menar att barnen flyttar in i språket då de får höra berättelser, de lär sig omedvetet om ord, språk etc.

2.3.3 Sagorna visar oss vår och andras kultur

I Lpo 94 anges: ”Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv - värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa.” Kåreland (2001) beskriver Jack Zipes syn att sagan gör det lättare för barnet att anpassa sig till samhället och ger barnen samhällets värderingar och normer. Olika syften med sagor enligt Pramling m.fl. (1993) är att ge förutsättningarna till barnen att kunna berätta själva, att konstruera en saga själva, att få kunskap om sagor och historisk tid, att uppleva stämningen och att lära sig moral. Medan Lindö (2002) ser det som att man ”Genom att lyssna till sagor blir barnet bekant med vår kulturs konventionella symboler” ”och de existentiella frågorna” med det menas eld, skog, ont, gott etc. (2002, sid.44)

2.4 Sagan och det gemensamma lärandet

Vi har mött Lindhages (1993) åsikter om sagoläsning då hon poängterar att sagoläsning tränar barnens språkliga medvetenhet och ger möjligheter till alla elevers språkutveckling. Hon fortsätter sedan att poängtera att språkutveckling sker i samspel med andra. Åsikter om att lära sig i samspel, har både Liberg, Fast och Lindhage, men de uttrycker sig på lite olika sätt. Björk och Liberg (1999) beskriver det som att de gemensamma läs och skrivupplevelserna är basen för många elevers intresse då det gäller läsning och skrivande. Det är något som även Fast (2001) poängterar, men hon uttrycker det mer som glädje än intresse. Hon anser också att berättaren genom att visa sambandet mellan den muntliga och samma skrivna berättelse kan få barnet att förstå att läsningen är en ”källa till glädje” (2001, sid.23). Även Lindhage (1993) visar på sagoläsning som glädjeämne, men hon skriver också att sagoläsning kan ge trygghet och förståelse för andras sätt att tänka samt att det stärker barnets jagkänsla och leder till motivation och lust att själv läsa. Liberg och Björk (1999) ser även läsningen som en stärkande del i sig, att man genom läsning tillsammans med barnen får barnen att gå in i den läsande -skrivande rollen och får tron på sig själva. Något liknande poängterar även Lindhage (1993) då hon berättar om det viktiga med att förmedla inlevelse, kunskap och visioner och igenom samspelet få en viktig grund för

inläring, genom kreativitet hos henne och barnen. Liberg (1993) anser att det måste finnas förkunskaper innan barnen ska lära sig att läsa och skriva. Några av de förkunskaper Liberg talar om är förståelse för att texter skrivs av någon som vill dela med sig av kunskaper/upplevelser och att läsande och skrivande är meningsfulla aktiviteter etc. Detta är snarlikt Lindös (2002) åsikt, att barnen får en större förståelse för vad läsande och skrivande är och är bra för av det gemensamma samtalet vid sagostunden. Vidare fortsätter Lindö ”De som hade en funktionell syn på läsning och skrivning och uppfattade läsande och skrivande som möjligheter snarare än krav, hade en betydligt gynnsammare skriftspråksutveckling.” (2002, sid.46)

2.4.1 Att använda sagor till samtal

Svensson (2005) påpekar vikten av att inte bara läsa utan att även samtala om det man läst pedagog och elever mellan, det är då språkutvecklingen berikas. Även återberättande av boken ger högre språklig medvetenhet än att bara få den läst för sig. Lindö beskriver det aningen annorlunda. ”Genom att lyssna till sagoberättande och annan litteratur, samtala och återberätta, skapas så småningom goda förutsättningar för att barnen skall kunna bygga upp egna berättelsestrukturer i den fria skrivningen.” (2002, sid.144) Enligt Bettelheim (1979) är det av vikt att pedagogen ger eleverna tid till att tänka över vad de hört av högläsningen, samt att de får berätta sina erfarenheter av sagan. Först då lär sig eleverna både emotionellt och intellektuellt. Han påpekar också att det måste vara en gemensam upplevelse lyssnare och läsare mellan. Att bara få sagan uppläst ger inte mycket, då kan man nästan lika gärna vara utan sagan menar Bettelheim. Detta är även en åsikt som Pramling m.fl. (1993) står fast vid då de anser att pedagogen måste låta eleverna uttrycka sina funderingar och tankar kring sagan, så att de kan lära av varandras tankar. Liberg (1993) är lite mildare i sin åsikt då hon ser högläsningen som en gemensam upplevelse där man kan arbeta vidare med i fortsatta samtal efter högläsningstillfället. Lpo 94 och kursplaner för grundskolan stödjer i skolans uppdrag att; ”Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga”. Svensson (2005) skriver om böcker som det bästa hjälpmedlet för ett rikt språk hos

barnen, eftersom författare skriver på olika sätt och har olika språkstilar. Svenson anser också att det är viktigt för barnen att få lyssna till och samtala om litteratur, då utvecklas språket, fantasin och kulturarvet förs vidare. Nyfikenheten till skrift väcks.

2.4.2 Att höra, berätta och skriva sagor

Fast (2001) menar att skolan har förväntningar som de bör tänka över ”Vi förväntar oss att eleverna skall kunna skriva fantasifulla och innehållsrika berättelser utan att de först fått öva att berätta muntligt” (2001, sid.95). Liberg och Björk (1999) ser det mer av allmän karaktär och vill förtydliga sambandet. ”Mycket av det man lärt sig i sitt läsande och skrivande kan man använda i sitt talande och lyssnande- och tvärt om.” (1999, sid.16) Björk och Liberg (1999) menar att barnen har lättare att läsa olika texter och sedan skriva olika slags texter genom lyssnande av skriftspråkets olika former, sagans ordbruk finns inte i det talade språket menar Björk och Liberg, det måste man få höra från sagan. Detta är snarlikt Lindös tankegångar ”Erfarenheterna från min egen sagoforskning har visat att barn via sagolyssnande övar upp förmågan att återberätta en saga och att de spontant tar till sig sagans fasta struktur.” (2002, sid.143) Hon menar att sagans fasta kompositioner utvecklar elevernas berättelsestruktur, detta i sin tur inspirerar till och sätter fart på läsförståelsen samt det skriftliga och muntliga berättandet. Men enligt en undersökning som Pramling m.fl. (1993) gjort kom det fram att det hos barnen fanns brister i förståelse av en given saga innebörden och vad den ville förmedla.

2.4.3 Att arbeta estetiskt utifrån sagan

Reslegård (2005) skriver om en skola som genom ett kreativt och medvetet arbete med HC Andersens sagor, eggade och stärkte barnens språkutveckling genom sång, dans, lek, samtal etc. Lindö (2002) menar att utvecklingen av alla barns språk är något som inte bara rör ämnet svenska, hon menar att man måste ge tilltro till varje barn att utveckla alla sina språk i samspel med andra. Med alla språk menar Lindö talspråk, kroppsspråk, bildspråk och skriftspråk. Vidare menar Lindö att dagens skola ska innefatta många olika uttrycksformer i undervisningen, drama, dans, bild, tal, skrift m.m. Reslegård (2005) skriver om en skola som utgår från

sagor i sitt arbete, de leker, sjunger, dansar, dramatiserar och läser sagan. Deras viktigaste syfte är att stimulera barnens fantasi men också att utveckla barnens kreativitet. De vill med hjälp av sagorna skapa ett beroende för läsning hos barnen genom att visa dem böckernas värde.

2.5 Teorier som berör högläsning av sagor

Lindö (2002) talar om en kognitiv teori men en holistisk kunskapssyn, då man till största del utgår ifrån helheten, t.ex. en hel boktext, innan man övergår till delarna i språket, vilket innebär ett förhållningssätt utifrån både Piaget och Vygotskij. Hon fortsätter sedan med det att den kognitiva forskningen visar att de barn som lär sig något självmant med sin egen hjälp utgår från helheten på samma sätt som de lärt sig tala. Lindö trycker på Vygotskijs tankebanan, ”Vygotskij menar att det som ett barn kan göra i samverkan i dag, kan det göra på egen hand i morgon” (2002, sid.45)

Gustavsson anser att ”Ur ett sociokulturellt perspektiv är lärandet en social och kommunikativ process, där språket är ett centralt redskap för allt lärande”. (2005) Lindö (2002) anser att grunden för utveckling av barnens språkliga förmåga läggs tidigt. Hon menar att Vygotskijs tes om barnet som en socialt kännande individ stämmer och att spädbarns forskare haft samma uppfattning de senaste tjugo åren. En del av Vygotskij (1995) teori är att vi skapar ur bearbetade erfarenheter. Vi använder verkligheten då vi skapar fantasi, genom att ta delar från olika erfarenheter. Han menar att det är viktigt att vi vidgar barnens erfarenheter för att barnet skall kunna skapa. Vidare menar Vygotskij (1995) att språk och tanke hör samman i en levande process, att människans tänkande utvecklas genom att använda språket som ett verktyg. Bettelheim (1979) ser sagan som ett bidrag till den inre utvecklingen i barnet samtidigt som den ger ett rikt kulturarv. Han lutar sig emot att ge medvetenhet om vår inre psykiska värld med hjälp av sagor.

3. Preciserad frågeställning

Efter att jag satt mig in i litteraturen har jag valt att precisera min frågeställning till följande: Vad använder pedagoger i dag högläsning av sagor till? Hur medvetna är de om syftena med högläsning av sagor?

4. Metod

4.1 Litteraturval och metodval

Det finns några få anledningar till att jag valt den litteratur jag valt. Det första jag gjorde var att gå igenom alla litteraturlistor från tidigare kurser i utbildningen, där visste jag att det fanns passande och god litteratur att använda. Efter det gick jag till Karlstads statsbibliotek för att undersöka om det fanns mer passande litteratur. Jag sökte då på ord som saga, högläsning/berättande och språk. Självklart läste jag också litteraturlistan på de böcker jag redan valt. Allt detta gjorde jag för att få med alla guldkorn. Det ska tilläggas att jag valt bort viss litteratur med anledning att den var för gammal eller inte passande i övrigt. Jag har försökt att finna mer kritisk litteratur om sagoarbete, men jag inte funnit någon. Det jag hittat är lite skilda synsätt författare mellan.

Jag har i mitt arbete valt att intervjua två pedagoger i grundskolans tidigare år. Valet av intervjupersoner var för mig inte självklart. Däremot fanns i mina tankar en person jag tidigare stött på i utbildningen, tyvärr kunde hon inte finna en tid till möte. Det ledde till att jag fick söka mig vidare. Jag valde då att söka pedagoger på de skolor jag känner till, två pedagoger som jag tidigare mött vars arbetssätt jag är bekant med och därför vet att de använder sig av sagor. Jag visste att de använde sig av högläsning av sagor men inte hur och varför. Jag fick i alla fall äran att intervjua dessa två pedagoger från en liten skola i Mellansverige. Enligt Johansson och Svedner ger, ”Intervjuer, speciellt kvalitativa, ger information som gör det möjligt att förstå (.....) lärarens syn på undervisning, förhållningssätt, målsättningar och planering” (Johansson & Svedner, 1998, sid.43). Jag har valt intervjuer för att få en grundlig insyn i arbetet med högläsning av sagor. Jag vill kunna fördjupa mig i pedagogernas svar och gå vidare in i pedagogens tankar och erfarenheter. Precis som Nihlfors & Wingård, menar att ”Det är just dialogen som är en av fördelarna med intervjuer. Som intervjuare kan du ställa följdfrågor och

därmed fördjupa samtalet och få veta mer om den fråga du utgått ifrån.” (Nihlfors & Wingård, 1999, sid.59). Min tanke har varit att kunna styra samtalet till en djupare insikt.

4.2 Genomförande av intervjuerna

Jag valde att förbereda mina intervjuer med en provintervju, det fick mig att se små detaljer som jag sedan kunde justera. Bland annat insåg jag att mina intervjufrågor skulle göras om så att de blir mer som en ”intervjuguide”. Samtalet blir då mer öppet och inte så uppstylat. Min ”intervjuguide” lades i mitten på bordet för att både jag och pedagogen lätt skulle kunna ta del av informationen. Jag valde att endast skicka en intervjurubrik om samtalets syfte till pedagogerna före intervjun, detta med anledning av att jag ville få spontana svar och inte inövade. Intervjuerna skedde i skolmiljö efter att eleverna slutat för dagen, jag bjöd på fika för att få en avslappnande stämning innan jag startade bandet. Vi fick sitta i lugn och ro utan störande moment. Mina intervjuer tog vardera 55 min och skrevs därefter av ordagrant från bandets inspelning.

Humanistisk- samhällsvetenskapliga forskningsområdet (1990) har sammanställt några forskningsetiska principer som jag valt att följa. Innan jag intervjuat mina valda pedagoger har jag förklarar mitt syfte med intervjuerna, villkoren som gäller då de deltar samt att de har ett frivilligt deltagande, både vid intervjutillfället och i min förfrågan. Efter att jag fått pedagogernas samtycke och en tidsram bestämts, hade vi också kommit överens om att jag fick höra av mig om ytterligare frågor dykt upp, vilket jag också gjorde. De pedagoger jag valt att intervjua kom gemensamt med mig fram till att jag i mitt arbete skulle skriva, pedagoger i Mellansverige. Jag fick godkännande att spela in vårt samtal på band, dessa har jag sedan raderat efter min bearbetning. Genom dessa inspelningar har jag fått med hela intervjun som jag valde att skriva av ordagrant på min dator. Jag har också valt att använda synonyma namn, i detta fall Pia och Tova. Mitt syfte med den information jag samlat in från dessa två intervjupersoner är avsett att bara användas i mitt examensarbete. Jag har inte och kommer inte att lämna ut dessa uppgifter på något annat sätt än jag gjort i detta arbete.

Genom att använda relativt öppna frågor, spela in på band och skriva av ordagrant tror jag att min påverkan för resultatet blivit mindre. Självklart har jag påverkat resultatet genom att sammanställa pedagogernas svar i en helhet och genom att jag valt just dessa pedagoger. Skulle någon annan student skriva om mitt ämne skulle de säkert få andra svar och ett annat resultat, men jag tror att basen skulle bli den samma.

Efter att mina intervjuer avslutats och renskrivits, skickade jag dem till de berörda pedagogerna och fick deras samtycke.

5. Resultatet

5.1 Pedagogerna, vilka är Pia och Tova?

Pia är en medelålders kvinna som arbetar i en förstaklass, hon är en erfaren pedagog som har många arbetsår att luta sig emot. När Pia utbildade sig var Piagets teorier de som regerade, men hon ser sig själv mer och mer övergå till Vygotskij och hon arbetar mer och mer från helhet till delar. ”Jag går mer och mer åt Vygotskij, om man hoppar till hur man undervisar om Värmland, förr pratade man om Värmland. Nu börjar man ju att titta på världskartan, tar fram världskartan går ner till Europa och så går man ner till Norden och så Sverige och sedan Värmland. Det är ju lite Montessori också. Det tycker jag ger barnen en helhet mer än att prata Värmland eller bara prata om en saga t.ex.”

Tova är också en medelålders kvinna som arbetar i många klasser från ettan till sexan. Hon brinner för sitt arbete även efter alla år hon arbetat. Piaget teorier regerade även när Tova började i yrket men hon ser sig nu arbeta i Vygotskij anda. Hon berättar att hon rätt ofta hittat citat av Vygotskij som stämmer väl med hennes sätt att se på lärandet. Exempelvis tror hon på "en aktiv elev, en aktiv lärare, en aktiv social miljö". Tova tror på att barnen görs medvetna om att nya kunskaper är en personlig angelägenhet för dem. Tova uttrycker sig så här, ”Skolkunskap ska ju leda till livskunskap och precis som tillvaron i övrigt hänger ihop ska ämnena i skolan göra det. Allt ska ingå i en helhet, liksom ett tema eller ett projekt, och kulturen ska ju ligga där liksom, som ett grundvatten och genomsyra hela verksamheten.”

5.2 Pedagogernas val av sagor

Pia använder nu en bok som heter *Sagor från hela världen*, en bok med korta sagor från världens alla hörn. Hon tycker att det är roligt att kunna berätta för barnen att den här sagan kommer från Java och den här från England. De har också använt sagor som de lånat från AV centralen, det är de klassiska sagorna, *De tre små grisarna*, *Bockarna Bruse och Snövit*, i lite modernare tappning. Pia tycker att det är svårt att välja sagor, hon anser att det finns många sagoböcker som är rent ”skräp”. Hon tror att det finns vissa författare som sitter och hittar på sagor som är

”torftiga” i både språk och i innehåll. Förut läste Pia alltid *Nils Holgersson*, den ”äldre varianten”. Nu har hon fått bytt till den lite ”nyare” och ”tunnare”, eftersom barnen enligt Pia inte orkar höra den ”äldre” varianten. ”Barn har svårare att koncentrera sig i dag. Det är ett nytt fenomen att förr sa man liksom att högläsning kan man alltid göra i klasserna, men vi har ju klasser här som inte fixar det liksom, inte ens högläsning, de är så uppe i varv så att det är svårt.”

Tova ”jag kan välja sagor som jag tycker om, vissa som de ska ha med sig i bagaget. Sedan kan jag också välja sagor utifrån vad klassen håller på med.” Hon ger exempel på sagor som *Askungen*, *Snövit*, HC Andersens sagor och vissa sagor av Selma Lagerlöf. Egentligen menar Tova att de ska ha med sig alla de gamla folksagorna och att de ska känna igen dem väl. Det som Tova starkt påpekar är att hon vill att barnen ska få höra sagan, innan de sett filmen i syftet att få sina egna bilder i huvudet. Hon påpekar också att hon återkommer till sagorna flera gånger för att de ska få igen de sagor de tappat. Något som gör Tova besviken är att sagorna gjorts snällare; ”Ta den här versionen i askungen, de här duvorna som hackar ut systrarnas ögon, det finns så mycket som är otäckt, men samtidigt är det ju så att det ger väldigt bra samtal, då får du ju in det här med värdegrunden och så, för varför har vi sagorna, vad berättar de?”

5.3 Syftet med sagor i undervisningen

Pia ”Det är ju fantasieggande saker för barn att skriva om. De är ju intresserade av troll och prinsessor och det här med att man är fattig och att man kan erövra världen och det är ju fantasieggande saker.” Hon använder också sagorna som en koncentrationsövning som hon anser behöver tränas. Pia menar att sagorna är bra för att träna koncentration hon tycker att barn ofta är "speedade" och att de skulle må gott av ett lite långsammare tempo. Hon påpekar att det blir mer stilla och avslappnat vid högläsning, och barnen lär sig om sagans värld och dess villkor för att det ska vara en saga. Ett annat viktigt och givande syfte med sagor är uppbyggnad av ordförrådet tycker Pia, i sagor finns ord som inte används så ofta i dag. Men det som Pia tycker är huvudsaken är att det är en kulturskatt, allt från HC Andersen till Astrid Lindgren. Hon tycker att det är viktigt att barnen hört originalet och hur det läses för att få ett hum om vårt kulturarv. Pia talar om att alla

barn har olika erfarenheter från sagor i hemmet vissa har fått höra alla sagorna lästa för sig och andra har bara sett dem genom Walt Disney på TV. Men hon menar att det inte är samma sak att få dem på TV, ”det är ju det som är grejen tycker jag med sagor att man får göra sin egen bild i huvudet” Pia talar också om en sagoskatt, ett sätt att bearbeta det onda och goda, ”den lilla svaga som vinner med sin list och inte det stora starka, elaka trollet.” Lärdomar, etik och moral tycker Pia är intressant med sagor men hon arbetar inte så mycket med just det. Eleverna och hon får en gemensam läsupplevelse att samtala om etiska frågor, ord som kommer upp, genus och likheter samt olikheter mellan oss människor, menar Pia. Hon talar också om att sagan ger barnen en struktur; ”Det ger dem en hjälp att få struktur, ibland kan det vara väldigt svårt om man börjar på en berättelse så blir det inget slut, de skriver och skriver men det räcker liksom inte för att komma ända fram. Men om man tänker sig att det ska vara den här starten, tre saker ska hämtas innan man kommer fram, då har du en väldigt tydlig struktur där hur du ska få ihop sagan.”

Tova ”Ja, syftet med att läsa sagor, ja alltså att hjälpa till att förklara verkligheten. Alla sagor är ju mer eller mindre en hjälp att förklara livet.” Moral och etik finns båda i sagan menar Tova, hon berättar om en del av sagan som barnen lärt sig utantill, ”om du hjälper mig ska jag hjälpa dig, om du inte sviker mig ska jag inte svika dig”. Det andra som Tova nämner är att det är en kulturskatt som vi har och bör visa för barnen. Hon tror också mycket på det att gå djupare, hon menar att ju större allmänbildning och ju större grund man har i sagor och världen, desto större och mer berikande blir ens tillvaro. Tova menar att det är en gemensam kultur vi har och delar, som eleverna bör känna till väl. Hon tror också att sagor kan ge en del till läsandet för barnen, hon menar att allt språk påverkas, även skrivandet eftersom läsandet och skrivandet går hand i hand. Tova tror mycket på det att högläsning ger bilder i barnens huvuden som barnen sedan kan måla och då få uttrycka sin syn på sagans ord. Sedan menar Tova att barnen kan skriva sina egna texter till, som en egen tolkning. ”Här i skapandet är ju sagor berikande, där man kan använda alla sina sinnen.” Därefter kan man få lära sig språklära samt läsning och skrivning, men den skapande processen är viktig, anser Tova. Fantasin bör enligt Tova både tillåtas och uppmuntras, att se det som något värdefullt. Hon menar att pedagogerna bör uppmuntra och uppskatta fantasi och associationer hos

barn så att de får känna att det är positivt att ha fantasier och associationer. Om samtal säger Tova ”Att försöka lyssna på vad de faktiskt säger och att man tar upp det och börjar prata då. Att mina tankar fyller på eller att mina tankar går med de andras tankar och mina ger ett bidrag.”

5.4 Hur arbetar de med högläsning av sagor

Pia använder mestadels sagor vid fruktstunden som ett avslappnande inslag, men även som en del i arbete med drama. Pia berättar att de brukar dramatisera vissa av sagorna, de som är lätta att dramatisera som *Bockarna Bruse* etc. Hon brukar också kasta ut några frågor efter högläsningen, som t.ex. ”Varför ekorren gjorde si eller så?” Pia anser att sagor är en början till att jobba med händelseböcker, d.v.s. skriva sagor själva. Hon menar att det blir lättare att skriva när man har något att luta sig emot, en struktur. En saga menar Pia ofta har specifika ting inbakade som en nyckel, ett berg etc. Därför arbetar hon med sagokort som hon samlat i en box. Dessa hjälper barnen att komma igång med skrivandet menar Pia, man kan lägga dem, se ett mönster och bestämma hur berättelsen ska börja samt hur den ska vara uppbyggd. Att jämföra sagor sinsemellan är ett bra sätt att arbeta tycker Pia, hon har inte gjort det i den etta hon har nu men hon kan tänka sig att det är en bra metod. ”Det är ju intressant att jämföra sagor, det kan vara jätteintressant att jämföra sagor ifrån olika delar av världen. När pojken ska gå ut och gå i Sverige går han genom skogar och genom berg och i Afrika går han på den långa varma heta savannen och går i flera dagar innan han kommer hem, alltså. Vad är det för likheter då i sagorna från Afrika och Sverige? Det är ofta de tre önskingarna eller det goda och de onda.”

Att arbeta med flera sagor och sedan jämföra likheter och skillnader i ett gemensamt samtal skulle kunna vara bra anser Pia. Att samtala om det onda och goda är också av vikt. ”Detta kanske man bara gör någon gång, för att se kriterierna för en saga”, för Pia anser att det intressanta är sagans innehåll.

Tova ser sagorna som en metod att kunna arbeta med alla sinnen. Därför använder Tova sagor både för enbart högläsning och för fortsatt arbete med musik, bild, drama, teater, och dialogskrivande. Alltså finns det för Tova inget specifikt tillfälle då Tova använder sagor. Tova använder sagor i många olika sammanhang, ofta

utgår hon från högläsning och fortsätter sedan att arbeta utifrån den. I en klass arbetar de med en saga, genom att läsa ett stycke i sänder. Av detta stycke gör eleverna musik, dans (gör rörelser), drama och bilder innan de går vidare till nästa stycke. De bilder som eleverna skapar blir en hel bildberättelse sedan när sagan är färdigläst. Tova säger ”Visst är det otroligt att de kan vänta så länge med att få höra slutet.” I en annan klass har Tova jobbat med drama, genom att eleverna väljer en för dem trivsamt sagostycke. De gör också till sagan passande material, som ett slott, snöskulpturer och en grupp gjorde enligt Tova två hjärtan ett svart som skulle symbolisera drottningens hjärta och ett rött som skulle symbolisera Snövits hjärta. Sedan har de en utställning för alla som vill. Ofta arbetar Tovas barn med flera sagor samtidigt, de kan då jobba med en saga estetiskt, samtidigt som de lyssnar på ytterligare en saga när Tova läser, detta för att barnen skall få en stor och bred sagoskatt. Ytterligare en anledning med många sagor är att barnen skall hitta en saga som tilltalar dem och deras livssituation anser Tova. Tova kan arbeta med att jämföra sagor också, hon säger att hon ofta gör associationer mellan sagor, men det finns också barn som spontant associerar. Hon menar att man genom att göra dessa associationer bjuder in barnen att hitta mönster och strukturer, både till sagans uppbyggnad och till parallellhandlingar från de olika sagorna. Sagomönstret är ett bra samtalsämne då man jämför sagor säger Tova, barnen ser och kommer på dessa och hittar dem allt eftersom. Tova uttrycker det som ”igenkännandets glädje”, att hitta något som man tidigare mött.

5.5 Syftet med högläsning i undervisningen

Det finns många syften enligt Pia. ”Koncentration, utökat ordförråd, ökar lusten till att se att det liksom är roligt att läsa, man själv tycker att det är roligt att läsa och att det är roligt att lyssna. Jag vill läsa själv veta mera liksom nästan i förväg kanske. Även innehållet liksom att man kan både få med fördomar och genus.” Att alla barn ska få höra högläsning av böcker är en viktig anledning i sig enligt Pia, det är ju inte givet att alla får det hemma. Det kan också stimulera till nyfikenhet för eget läsande genom att visa att det finns olika kategorier av böcker även för barn. För läs och skriv har det betydelse för ordförråd, att bygga meningar, höra synonymer så att de uppmuntras till att skriva egna händelseböcker som sedan blir berättelser och kanske till slut en liten bok. Det är också viktigt för barnens egen

läslust att de ser en vuxen som njuter av att läsa. Det kan också svetsa samman en klass med att vi tillsammans har haft en upplevelse gemensamt. Pia ”Sen har jag ett eget syfte jag älskar att läsa högt”!

Tova talar här om språket, fantasi, associationer och koncentration. Hon berättar att koncentrationen hos barn i dag är sämre än den varit tidigare. Det är inte säkert när man slår upp boken att det är tyst, de kan prata, ställa frågor om annat runt omkring menar Tova, men hon anser att det oftast går bra. Tova tycker att det är viktigt att barnen kan lyssna och säger därför ”att vänja sig vid tystnaden måste vi jobba på”.

5.6 Betydelsen av högläsning från hemmiljön

Pia tycker att det är viktigt att berätta för föräldrarna att bara för att ett barn kan läsa så ska man inte sluta läsa högt. Det är bara vissa böcker barnen kan läsa, därför måste de få högläsning som tar dem framåt i utvecklandet av ordförråd anser Pia. Hon tror att högläsning hemifrån ger koncentration, ordförråd och lust, men det är också viktigt att man någon gång på dagen får föräldrarnas fulla koncentration som man får genom högläsning berättar Pia. ”Den kontakten då man kryper upp i soffan eller lägger sig bredvid i sängen liksom och får avsluta dagen så eller när det passar liksom det är sådant som är guld värt. Och då har de ju mammas eller pappas totala koncentration, det är inte så många gånger under dagen som de har det. Tittar man på TV tillsammans så är det något annat, då är det inte tillsammans eller liksom så att man pratar med varandra eller så. Det är ju den stunden tillsammans som är viktig.”

Tova menar att barn som fått mycket sagor med sig hemifrån har en större bredd i språk etc., hon fortsätter med att de barn som fått högläsning av sagor oftast har föräldrar som pratar och diskuterar med dem. Kanske har dessa barn en berikande miljö på många plan menar Tova.

6. Diskussion

6:1 Litteratur och intervjuer

Mitt syfte med detta arbete var att få och ge en inblick i hur högläsning av sagor kan användas i undervisningen, hur pedagoger arbetar med högläsning av sagor samt i vilket syfte. Det som ska påpekas är att mitt arbete är lite tunt för att slutsatser ska kunna dras, den visar två pedagogers tankar och åsikter. Tankarna och åsikterna från två personer är ändå betydelsefulla, men om fler får göra sin röst hörd blir det än bättre. Därför är arbetet en bra början till något större, som jag hoppas att jag vid ett senare tillfälle kan få tillfälle att utveckla.

I den litteratur jag valt att använda, är uppfattningarna mycket lika. Jag försökt finna litteratur som ger ett mer kritiskt förhållningssätt men har jag inte funnit någon. En orsak till att olikheterna är små kan vara att en saga alltid är en saga och för de författare som skriver om sagor är det något som ligger dem varmt om hjärtat. De flesta av dessa författare utgår också ifrån varandra som källor, vilket kan vara ytterligare en anledning till likheter i uppfattningar. Det jag funnit är lite olika synsätt hos de författare jag valt att använda mig av i litteraturen, exempelvis Fast (2001), Lindhage (1993), Lindö (2002) och Svensson (2005). Bettelheim (1979) är väl den författare som i min litteraturgenomgång sticker ut mest.

Pedagogerna hade några fler skilda tankar och åsikter om arbete/undervisning med högläsning av sagor. Båda såg arbete med sagor som något positivt, men hur de arbetade och med vilket syfte skiljde sig en aning. Tova arbetar mer estetiskt än Pia och Pia har en djupare insikt i vad högläsning av sagor ger barnen, kulturarv, gemenskap etc.

6:2 Teori om högläsning av sagor

Pia ser sig till viss del arbeta från helhet till delar, hon tar ett exempel om att i stället för att arbeta från Värmland ut till världen, utgår hon nu från världskartan ner till Värmland. Lindö (2002) talar om en kognitiv teori men en holistisk kunskapssyn, då man till största del utgår ifrån helheten, t.ex. en hel text, innan man övergår till delarna i språket, vilket innebär ett förhållningssätt utifrån både

Piaget och Vygotskij. Tova menar att det som eleverna lär sig i skolan ska vara kunskap för livet. Undervisningen skall vara en helhet med kulturen som grunden i allt arbete. Tova tror på "en aktiv elev, en aktiv lärare, en aktiv social miljö".

Gustavsson (2005) "Ur ett sociokulturellt perspektiv är lärandet en social och kommunikativ process, där språket är ett centralt redskap för allt lärande." Min egen tolkning av detta är att pedagogerna till största del arbetar kognitivt med ett holistiskt synsätt vid arbetet med sagor men även inom andra områden, eftersom de arbetar från helhet till delar. Tova som tror på en aktiv elev, pedagog och social miljö arbetar också utifrån ett socialkulturellt perspektiv.

6.3 Vilka sagor ska man läsa?

Både Tova och Pia anser att vi ska använda högläsning av sagor i undervisningen vilket de också gör, men vilka sagor ska man använda? Jag blev mycket förvånad över hur medvetna pedagogerna var i sina val av sagor, Pia använde de klassiska sagorna som Bockarna Bruse och snövit m.fl. hon nämnde också att hon tycker att det är svårt att hitta sagor eftersom det finns många som är torftiga. Det Kåreland (2001) anser som sagor är folksagan och konstnsagan och det är just den sortens sagor som pedagogerna valt. Tova t.ex. tycker att eleverna ska få med sig de gamla folksagorna och dem ska de känna igen väl, hon använder sagor skrivna av HC Andersen och Selma Lagerlöf etc. Kåreland (2001) anser att man i dag kallar berättelser skrivna för barn med fantasi och överkligt innehåll för en saga och är kritisk till det. Personligen tycker jag att pedagogerna har en tydlig bild av vad en saga är och de är medvetna om valen de gör av sagor. Detta ser jag som en positiv början till högläsning av sagor för eleverna.

6.4 Hur kan man arbeta med sagor och vad ger det barnen?

6.4.1 Estetiskt arbete och sagor

Båda pedagogerna har valt att arbeta estetiskt med sagor, Pia har dramatiserat två sagor Bockarna Bruse och Snövit. Tova använder sagor som en metod att arbeta med alla sinnen, detta genom högläsning och fortsatt arbete. Hon använder stundtals bara högläsning men oftast vidarearbete med rörelse, musik, drama och bilder. Personligen tror jag att undervisning med alla sinnen är något som når alla

barn på något sätt och då har man lyckats i sin undervisning anser jag. Det känner jag själv när jag gått i skolan att undervisning där man rör på sig, arbetar med kroppen och hjärnan tillsammans ger mer. Självklart är vi olika och för vissa ger det mindre. Reslegård (2005) skriver om en skola som genom ett kreativt och medvetet arbete med HC Andersens sagor, eggade och stärkte barnens språkutveckling genom sång, dans, lek, samtal etc. Så det finns anledning att tro att arbetet ger något för språket, kanske inte för alla men för många som man inte når på annat sätt. Vygotskij (1995) anser att erfarenheter och kunskaper från verkligheten som barnet tillägnat sig genom sina sinnen är avgörande för en betydelsefull och skapande fantasi. Tova talar om utställningar hon gjort av elevernas arbete med sagor, det om något måste väl göra eleverna stolta. Att som elev få visa upp sitt verk för allmänheten. Jag själv har sett så otroligt många vackra teckningar, och kulisser från sagoarbeten och dess stolta ägare. Det är både givande och roligt.

6.4.2 Samtal om sagor

Pia tycker att högläsningstunden ger en gemensam upplevelse att tala om etiska frågor, ord, genus, känslor, handlingar och människors olikheter. Bettelheim (1997) är också av den åsikt att samtal om erfarenheter av sagor ger kunskaper både emotionellt och intellektuellt. Min tolkning är att det är viktigt att ta tillfället i akt, att prata om känslor, människors olikheter både för förståelse och för acceptans. Alla är vi olika och det gäller att få vara stolt över det. Tova anser att pedagogerna måste lyssna till barnen och ta upp det de säger till samtal. Barnen ger då ett bidrag till det gemensamma samtalet och får känna sig stolta. Jag kan absolut hålla med om det att högläsning av sagor ger tillfällen att samtala och självklart är det ett ypperligt tillfälle att ge barnen chans att få göra sin röst hörd och bidra med något samtidigt som man får se att alla klasskompisar tänker olika. Lindhage (1993) anser att sagoläsning kan ge trygghet och förståelse till andras sätt att tänka samt att det stärker barnets jagkänsla och leder till motivation. Jag tolkar det som att samtalen kan ge en trygg grupp som kan samtala om det mesta i klassrummet. Jag tolkar det som att pedagogerna och författarna båda anser att samtalen är av vikt efter högläsningen, i detta fall är samtalen viktiga för barnens inre utveckling, tron på sig själv och lust. Enligt Bettelheim (1979) ger det inte

mycket att bara få sagan uppläst, då kan man nästan lika gärna vara utan den menar Bettelheim.

Tova är besviken över att "skrämmande" sago innehåll har förändrats till att bli mer snällt i senare versioner av klassiska sagor. Hon menar att det är det hemska i sagorna som ger bra samtal. Detta kan jag tycka är en mycket intressant tanke, då världen kring barnen blir mer och mer skyddad. Vi kanske inte skall vara så rädd för det onda i sagorna, det är ju faktiskt så världen ser ut många gånger. Bettelheim (1979) ser sagan som ett bidrag till den inre utvecklingen i barnet samtidigt som den ger ett rikt kulturarv. Han menar att det går att uppnå medvetenhet om vår inre psykiska värld med hjälp av folksagor. Även Pia talar också om samtal, att jämföra det onda och goda och att bearbeta det onda och goda genom sagan. Tova berättar om elever som inte bara samtalade utan också skapade ett tydligt ont och gott genom att tillverka ett svart och ett rött hjärta, det svarta onda och det röda goda. Tova menar att: "Ja, syftet med att läsa sagor, ja alltså att hjälpa till att förklara verkligheten. Alla sagor är ju mer eller mindre en hjälp att förklara livet." Min tolkning är att Tova vill göra det tydliga än mer tydligt för att påvisa dess vikt. Att få förståelse till livets verklighet att alla människor inte är goda är en självklarhet, hur ska barnen annars klara livet. Bettelheim (1979) anser att litteraturen, vårt kulturarv är en av de bästa förmedlarna då det gäller kunskapen om meningen med livet. Jag tolkar pedagogernas arbete med sagor som en stor hjälp till inre utveckling, men också som en inblick i samhället och kulturen. Jag blev häpen när Tova berättade att hennes elever lärt sig en del av en saga utantill "om du hjälper mig ska jag hjälpa dig, om du inte sviker mig ska jag inte svika dig". Om alla elever skulle lära sig och förstå detta budskap så skulle kanske samhället se bättre ut än i dag.

Kåreland (2001) beskriver Jack Zipes syn att sagan gör det lättare för barnet att anpassa sig till samhället och ger barnen samhällets värderingar och normer. Jag tolkar det som att vi genom sagorna får en förståelse till vår omvärld och kultur, kanske är det också viktigt för invandrabarn. Det skulle eventuellt också vara intressant att ta in sagor från andra kulturer för att ge barnen förståelse till invandrabarns sätt att tänka. Pia och Tova anser också de att det är viktigt att vi ger barnen sagorna i originalversion för att få en inblick i vårt kulturarv. Tova

fortsätter sedan med det att barnens tillvaro blir mer berikad om vi lär oss mer om världen genom sagorna och gå djupare in i dessa. Min tolkning är att barnens förståelse över lag ökar. Enligt Lpo 94 och i kursplanerna för grundskolan är: ”Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv - värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. (2002, sid.11) Jag tolkar det som ett sätt att hitta sin identitet genom tid och rum. Vem är jag? Hur är världen? Hur ser språket ut i dag och för hundra år sedan? Att få ett arv att föra vidare.

6.4.3 Högläsning för språk och struktur

Kåreland lutar sig emot undersökningar när hon talar om att ”20% av eleverna lämnar grundskolan utan att kunna läsa och skriva ordentligt.” (2001, sid.19) Hon påvisar då vikten av det arbete lärare och barnbibliotekarier gör när det gäller att stimulera barnens läslust. Pia anser att det ger ökad läslust om man ser en vuxen som njuter av att läsa. Barnen blir då nyfikna och får viljan att själv läsa när de får se att det kan vara roligt. Min tolkning och mitt råd blir därför att vi bör läsa, läsa med inlevelse och lust för att visa barnen böckernas värde.

Lindhage (1993) anser att intresset för bra litteratur ökar genom att man läser och får höra sagor berättas, men hon menar också att man genom sagoläsning stimulerar alla delar av språket samt att inläring av språket sker då man använder språket. Hon skriver också om det omedvetna, barnet får genom sagoformuleringar som stärker deras ordförråd. Pia anser att ett viktigt syfte med sagoläsning är uppbyggnaden av ordförrådet för att det i sagan finns ord som inte används så ofta i dag. Vidare tar hon upp att högläsning av sagor har betydelse för läs- och skrivutvecklingen, att bygga meningar och höra synonymer. Det enda som Tova nämner är att sagor kan ge en del till läsande och skrivande hos barnen, allt språk påverkas menar hon. Jag tolkar detta som att det är positivt för barnens språkutveckling, med högläsning av sagor och att Pia har en större insikt i detta än Tova. Är högläsning av sagor så bra som det är sagt här ovan måste vi ta tillfället i akt, därför ska i alla fall jag läsa för barnen när jag kommer ut i arbetslivet.

Pia och Tova talar båda om att barnen skapar bilder i sitt huvud och det anser de är själva ”grejen” med sagor. Tova fortsätter med det att barnen får bilder i huvudet, som sedan målas, sedan till texter utifrån bilderna, då menar hon att sagan blir personligt tolkad. Jag minns själv vilka bilder jag fick av sagorna under min skoltid, det hade varit roligt att få målat dessa och ha dem kvar i dag. Fast (2001) påpekar att barnen ser bilder när de lyssnar till berättande som är bra i deras läs- och skrivutveckling, hon talar om att man genom berättande håller barnens fantasi vid liv, ger den ”näring” (2001, sid.67) Min tolkning är att fantasin växer av sagoläsning, fantasi tror jag inte att vi kan få för mycket av, det är den som ger alla fantastiska uppfinningar etc. Jag tolkar detta som att vi pedagoger måste ge elevernas fantasi näring, för det är ju så att fantasin är det som sätter gränser. Vygotskij (1995) anser att vi använder verkligheten då vi skapar fantasi, genom att ta delar från olika erfarenheter. Han menar då att det är viktigt att vi vidgar barnens erfarenheter för att barnet skall kunna skapa. Tova menar att vi pedagoger måste uppmuntra och uppskatta fantasi hos barnen, att visa dem att fantasin är värdefull. Min tolkning är att vi genom att läsa för barnen ger dem fantasi men också att vi genom att ge barnen fantasi får dem att tänka steget vidare. De kan genom sin fantasi skapa om de får vårt fulla stöd. Vygotskij (1995) hävdar också att barnet måste ”växa till sig” för att kunna skapa litterärt. De måste först ha samlade erfarenheter, behärska språket och vara på en hög nivå i sin utveckling.

Tova talar om jämförelse och association, hon menar att man genom att göra dessa associationer bjuder in barnen att hitta mönster och strukturer, både parallellhandlingar och sagans uppbyggnad. Barnen är duktiga på att hitta sagomönster säger Tova. ”igenkännandets glädje” Jag tolkar det som att Tova genom sina samtal får barnen att tillsammans hitta strukturer, att hjälpa varandra till både fantasi och skrivande. Pia talar om samtal för att se likheterna och olikheterna mellan olika sagor. Hon arbetar också med sagokort för att barnen skall se den tydliga strukturen. Jag tolkar det som att pedagogerna tydligt kan visa för barnen, sagans struktur som en hjälp till ett eget skrivande. Lindö ”Genom att lyssna till sagoberättande och annan litteratur, samtala och återberätta, skapas så småningom goda förutsättningar för att barnen skall kunna bygga upp egna berättelsestrukturer i den fria skrivningen.” (2002, sid.144) Pia anser att sagor är en bra start till arbete med händelseböcker, dvs. att skriva sagor själva. Pia menar

att barnen lär sig villkoren för att det ska vara en saga. Personligen tycker jag att detta låter självklart, att få höra, tänka, fantisera och samtala borde vara nyckeln till eget agerande, dvs. skriften. Tänk er en elev som precis skrivit sin första saga, läs den och låt barnet läsa den för er. Jag tror att barnet då kommer att känna sig både stolt, glad och trygg, genom att få bli hörd, sedd och ihågkommen.

6.4.4 Språkmiljöns betydelse

Fast, (2001) tar upp att ”Studier av barn som läser tidigt visar nästan alltid att de fått höra många berättelser hemma och inom barnomsorgen.” (2001, sid.23) Det viktigaste tycker Fast är att vi som jobbar inom skola och förskola, hjälper de barn som ännu inte lärt känna språket så att de får en positiv språkutveckling. Pia anser också att det är viktigt att pedagoger läser böcker för barnen eftersom det inte finns en säkerhet att de får det hemifrån. Min tolkning blir därför att vi pedagoger har ett stort ansvar att läsa böcker för barnen på ett sätt som får dem intresserade. Lindö (2002) anser att grunden för utvecklingen av barnens språkliga förmåga läggs tidigt. Hon menar då att Vygotskijs tes om barnet som en socialt kännande individ stämmer och att spädbarnsforskare fått samma uppfattning de senaste tjugo åren. Jag tolkar det som att det är viktigt att påvisa högläsningens vikt även för föräldrarna. Tova talar om att de barn som fått många sagor och samtal med sig hemifrån har en större bredd i både språk och utveckling etc. Jag tolkar det som att man genom att läsa för barnen ger dem ett försprång i språkutvecklingen och det kan vi hjälpa dem med, genom att visa glädjen och syftet till läsning.

Kåreland (2001) ”Föräldrars insatser för barnens språkutveckling är av grundläggande betydelse. Ända från första början behöver barn få språklig träning och stimulans genom samtal, berättande och gemensam läsning. Att läsa högt tillsammans är ett bra sätt att tidigt göra barn förtrogna med språket och böckernas värld. Barn som växer upp i en miljö med otillräcklig språkträning får i regel svårare att klara sig i skolan än barn från miljöer där man är medveten om språkets betydelse.” (2001, sid.43) Pia anser att högläsningen hemifrån ger koncentration, ordförråd och lust, men att få föräldrarnas fulla koncentration är det viktigaste: ”Den kontakten då man kryper upp i soffan eller lägger sig bredvid i sängen liksom och får avsluta dagen så eller när det passar liksom det är sådant som är

guld värt. Och då har de ju mammas eller pappas totala koncentration, det är inte så många gånger under dagen som de har det.” Pia påpekar också att det är viktigt att föräldrar och pedagoger inte slutar läsa högt när barnen lärt sig läsa själva, med anledningen att barnen behöver utveckling av ordförrådet som de endast kan få genom litteratur de själv inte behärskar läsa. Holdaway (refererad i Lindö, 2002) skriver om tidiga läsares och skrivares gemensamma drag, några av dem är att barnen har fått suttit i knäet och lyssnat på berättelser och sagor, de kan lyssna länge till högläsning och de vet att det skrivna språket ger budskap. Vad härligt det låter att få sitta i det trygga knäet och lyssna till sagor, det är också fantastiskt att höra vad detta kan göra för en tidig språkutveckling. Kåreland (2001) antyder att föräldrarnas och andra vuxnas läsande för barnen har minskat under 1990 talet. Hur påverkar det då barnens språkutveckling undrar jag, kan det vara så att vårt samhälle hindrar snarare än möjliggör? Ska det verkligen vara så svårt att ta sig tid till våra barn om det nu kan ge så mycket som litteraturen och pedagogerna säger? Vi måste ge våra barn all hjälp vi kan för en gynnsam utveckling och är högläsning av sagor givande så bör vi läsa.

Både när jag läst litteraturen och intervjuat pedagogerna har jag förstått att högläsning av sagor är bra för mångt och mycket. Det som framkommit tydligast har varit att man som pedagog och förälder ger barnen inre och yttre lärdomar, koncentration, fantasi, lust att läsa och språkutveckling. Hur man arbetar med sagor är nog olika de pedagoger jag mött arbetar, genom högläsning, estetiska ämnen och samtal, vilket det också står om i litteratur. Båda pedagogerna jag intervjuat arbetar medvetet och kreativt med sagor enligt resultatet av intervjuerna och litteraturens budskap, jag hoppas också att det är så i praktiken. Min diskussion är lång, men jag har valt att ha den så eftersom jag vill tydliggöra delarna.

6:5 Mitt arbete och förslag till fortsatt arbete

Det har varit svårt att hålla sig till arbetets syfte eftersom det finns så mycket intressant att skriva om. Jag har hittat många olika områden till fortsatt undersökning och skrivande. Ett är intervjuer med föräldrar och elever om vad de har för åsikt om högläsning av sagor. Sedan har jag genom intervjuerna hittat ett

för mig intressant fortsatt arbete om elevernas koncentrationsförmåga vid högläsning av sagor. Både Pia och Tova tog upp elevers försämrade koncentrationsförmåga genom åren, vissa barn orkar inte ens lyssna till högläsning. Hur det kommer sig att elevers koncentration försämrats så drastiskt vid högläsningstillfällena?

Arbetet har gett mig insyn i sagolandet, att man genom sagor både kan utveckla sitt språk, koncentration, fantasi, få lusten att själv läsa, få en struktur till sitt skrivande och lära sig om livet. Däremot krävs det att vi vuxna kring barnet, både pedagoger och föräldrar engagerar oss. Vi får inte sluta läsa för barnen, vi måste fortsätta att läsa livet ut på ett kreativt sätt. Både från litteraturens innehåll och intervjuernas resultat har jag förstått att arbete med högläsning av sagor ger mycket, mer än jag först trodde och vi vuxna ska vara barnens förebilder i läsandet och visa att det är roligt. Jag har också sett samtalets betydelse och vidarearbetets fördelar till en djupare insikt om sagorna och sig själv som individ. Jag ska därför i min framtida roll som pedagog ta med mig detta och visa barnen glädjen med högläsning av sagor.

7. Litteraturförteckning

Bettelheim, Bruno. (1979). *Sagens förtrollade värld folksagens innebörd och betydelse*. Uppsala: Almqvist & Wiksell.

Fast, Carina. (2001). *Berätta! Inspiration och teknik*. Stockholm. Natur och Kultur.

Graham, Judith. (1995). *Sustaining the Vision: How Can We Ever Have Literasy for All?*. Selected papers from the annual conference of the international assosiation of school liberarianchip. 24. th, worchester, july 17-21, (s. 39-43). England.

Gustavsson, Karin & Mellgren, Elisabeth. (2005). *Vill men kan inte själv – Leonardos möte med skriftspråket i skolan*. Avhandling göteborg studies in educational sciences 227.

Humanistisk- samhällsvetenskapliga forskningsrådet. (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm. HSFR.

Johansson, Bo & Sveden, Per Olov. (2004). *Examensarbetet i lärarutbildningen, undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala. Kunskapsförlaget.

Kåreland, Lena. (2001). *Möte med barnboken*. Uddevalla. Natur och kultur.

Liberg, Caroline. (1993) *Hur barn lär sig läsa och skriva*. Lund. Studentlitteratur.

Liberg, Caroline & Björk Maj. (1999). *Vägar in i skriftspråket tillsammans och på egen hand*. Stockholm: Erlanders Gotab.

Lindhage, Marie. (1993). *En säck full med sagor*. Falköping. Gleerups.

Lindö, Rigmor. (2002) (2:a.rev.uppl.). *Det gränslösa språkrummet*. Lund. Studentlitteratur.

Nihlfors, Elisabet & Wingård, Britta. (1999). *Våga värdera vetandets vägar, om utvärdering i förskola och skola*. Göteborg. Erlander Graphic Systems.

Pramling, Ingrid m.fl. (1993). *Lära av sagan*. Lund. Studentlitteratur.

Reslegård, Elisabeth. (2005). (Red). *Fickla, avloppsrör och stjärprickig*. Borlänge. Strålns.

Svensson, Ann-Katrin. (2005). *Språkgädje*. Lund:studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. Lpo 94 anpassad till att också omfatta förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm. Skolverket/Fritzes.

Vygotskij, Lev S (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg. Daidalos AB.

Bilaga. "Intervjuguide"

När använder du?

Hur har du?

Till vad används?

Högläsning av sagor i undervisningen

På vilket sätt?

I vilket syfte?

Intervjufrågor

1. Hur, när och i vilket syfte har du högläsning av sagor i undervisningen?
2. Vad använder du högläsning av sagor till i undervisningen?
3. Vad tror du barn/elever lär sig av sagoläsning?